

ційно і містить у собі серйозні загрози, проте він не відображає реальну цивілізаційну матрицю ментальності українців. Внутрішньоконфесійний розкол ззовні привнесений і його переборення залежить від мудрості українських церковних ієрархів. Значно більших зусиль може потребувати переборення етнічних та культурних ментальних розколів українців. Тому одним із найважливіших завдань державотворців є їх недопущення. Це стосується насамперед етнічного розколу як основи розвитку культури будь-якої етнічної спільності та формування її ментальності.

1. Архипенко Л. М. Менталітет як чинник національної самоідентифікації народу. Збірник наук. пр. Науково-дослідного інституту українознавства / Л. М. Архипенко. – К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2006. – Т. XII. – 526 с.
2. Дем'янчук І. Любов Сліпа. Вибори проявляють ментальність електорату / І. Дем'янчук // Україна молода. – 8 листопада 2012. – С. 14.
3. Дюркгейм Е. Елементарні форми релігійної життя / Е. Дюркгейм. – М., 1996. – 310 с.
4. Ортега-І-Гассет Х. Що таке філософія? / Х. Ортега-І-Гассет. – М., 1991. – 450 с.
5. Пірен М. Основи етнопсихології / М. І. Пірен. – К.: Веселка, 1996. – 320 с.
6. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – К.: Фірма «Довіра», 1992. – 285 с.
7. Февр Л. Бой за історію / Л. Февр. – М., 1991. – 460 с.
8. Цимбалістий Б. Українська душа. – Нью-Йорк-Торонто: Вид-во «Ключі», 1956. – С. 64.
9. Чижевський Д. Філософські твори: у 4 тт. / Д. Чижевський. – К.: Смолоскип, 2005. – Т. 2. – 238 с.

Володимир Погребенник

Європейська вишуканість естетизму художньої прози Михайла Коцюбинського

Статтю присвячено проблемі оновлення «зрілим» М. Коцюбинським української літератури на засадах європейського вишуканого естетизму, краси й гуманізму.

The article is dedicated to the problem of renovation of Ukrainian literature by «ripe» M. Kotsyubynsky on the principles of European refined aesthetism, cult and humanism.

Проблема європеїзації української новітньої літератури вже повернулася після перерви з 20-х рр. ХХ ст. у науковий обіг, утім як компонент порівняльних студій із царини імагології. Тут цитована монографія Н. Шумило, праці С. Павличко і Т. Гундорової, «вестернізаційні» розвідки А. Вольдана, Г. Грабовича й ін. дослідників подали імпульс до ліквідування цієї лакуни після десятиліть відсутності об'єктивних праць, ба більше ігнорування в тоталітарному СРСР європеїзаційного аспекту оновлення вітчизняного мистецтва. Важлива теоретично й естетично, проблема пов'язана з необхідністю наукового декодування виявів міжкультурної кореляції, долання насильної герметизації зі сторони імперського центру недержавних провінційних літератур.

Творчий праксис М. Коцюбинського, великого репрезентанта української літератури, справдив слова Р.-М. Рільке з автобіографічного роману «Нотатки Мальте-Ляврідс Бріг'ге». Мовляв, навіть заради одного літературного твору треба бачити багато міст, людей і речей. Треба відчути, як літають пташки. Треба збагнути, яким порухом відкривають пелюстки маленькі квітки раннього ранку. Треба багато пережити, мати що згадати. Але переливати ці спогади в художні ритми слід тоді, коли вони повернуться і стануть кров'ю, поглядом і порухом митця, вже безіменними і невіддільними. Лише тоді вони зможуть перетворитися в суте золото справжньої літератури.

Долі та Богом даному таланту, чутливості до краси й образному світосприйманню, інтенсивній праці над ограненням власного хисту і почасти впливу літературних учителів, урешті родині Михайла Коцюбинського, прихильній до закордонних мандрів Італіями свого *pater familiae*, завдячуємо справдженню «наскрізь новочасного чоловіка» (Іван Франко) Першорядним Майстром. Уродженець «краси України, Подолля», сформувавшись на вишуканого «приклонника культурних вартостей» (М. Грушевський), прийшов в українське письменство у пору його оновлення в світі та нагадав йому «деякі напрямки європейської літератури» (М. Рудницький). Коцюбинський ізріс, за спогадами В. Самійленка, на тонку гармонійну натуру, речника краси, розуму й людяності, гречного європейця та – додамо – українську громадську людину-патріота, протестанта проти національного гноблення, митця не асоціального, який, однак, не змішував політику і літературу.

Виробленню мистецького смаку посприяло цьому й добірне коло лектури, ширше, ніж у більшості тогочасних літератів у Росії. В ньому – французи Золя й Мопассан, австрієць Шніцлер, гурт скандинавів від Стриндберга до Гарборга, «хохол», як він себе назвав, Чехов. Коцюбинський виплекав себе на кращих зразках, насамперед західноєвропейських, зазнав, як і інші письменники, різних впливів. Але не піддався їм, повернувся «на свій корабель і в рідну Ітаку привіз зерна солодкого «лотосу» [4, с. 143]. Адаже був він саморідним і органічно національним. А також інтернаціональним у переведенні в літературний ряд явищ гарних і бридких, добрих і злих – бо ж усе «має право доступу до штуки» [9, с. 118]. Прийшов до модернізму власним шляхом – через концептуально нове бачення дійсності, що збагатило парадигму літературних виявів позитивізму «філософією життя», нюансуванням світлотіней людського буття. Як у Франції Мопассан, у Росії – Чехов, почав культивувати лапідарні форми малої прози. Новітній її характер засвідчує, скажімо, порівняння новел «Місячне сяйво» Мопассана, «Без заголовка» Чехова і «У грішний світ» Коцюбинського. Вже цим, як вони, спричинився до створення нового напрямку в красній словесності.

Коцюбинський відіграв роль оновлювача-реформатора національної художньої традиції, став «поетом настрою» (П. Филипович), новатором, який де в чому випередив європейські мистецькі й наукові відкриття. Зусиллями плеяди геніїв від Франка до Коцюбинського, Лесі Українки, Стефаніка рідне письменство навіть за несприятливих бездержавних умов ліквідувало ідейно-естетичне відставання від розвинених літератур Заходу, вивишилося, згідно з порівнянням Н. Кузякіної, над російською літературою початку ХХ ст.

Тож мету цієї студії, що може наразитися на закид у філологічній еретичності (за «кування» відсутнього у «Словнику літературознавчих термінів» заголовного термінологічного словосполучення) вбачаємо бодай у неповному окресленні рівнів європейської вишуканості митця. Розуміємо під нею мистецьке володіння інтернаціональним культурним кодом рафінованої вмілості, інтелігентної високохудожності, новаторської досконалості. Коцюбинський, доглибний людинознавець і гуманіст, щасливо поєднав народну й інте-

лігентську «мораль з європейською естетикою» (А. Шамрай). Радісно ж хвилюючий при його віднайденні фактаж окремих «зустрічей» письменника, втім числі «випереджаючих», із європейською естетичною практикою, свідчить, можливо, не так про абсолютну рацію компаративістів, як про суголосність пошуків і зіставність відповідей, знайдених митцями над кордонами і часом.

Європейська вишуканість художника слова не покривається, на нашу думку, тим «найніжнішим відтінюванням, найдосконалішим виявом зміслового зворушення, настрою, що межує з хоробливою чутливістю» [6, с. 79], яким Павло Богацький здефініював естетизм. Окрім нього, першими дослідницьку увагу до вишуканості краси, поєднаної Коцюбинським із етичними вартостями й чуттям громадянина, виявили його сучасники Володимир Леонтович (некролог «Естетизм М. М. Коцюбинського»), брати Грушевські, Любова Жиґмайло, Людмила Старицька-Черняхівська, Микола Зеров, Сергій Козуб, Павло Филипович, Володимир Коряк (він, до речі, підкреслив «програмову» зовнішню «європейськість» Коцюбинського, портрет якого в збірнику «Вік» у сурдуті й крохмальному комірці так дисонував із вишиванками й довгими вусами інших авторів видання).

Не забезпечувався цей європеїзм і самим перегуком із творами західної літератури. Його спостеріг Сергій Єфремов, притім відзначивши – як результат «читацької вражливості» – генетичний зв'язок «Поєдинку» з Мопассаном і Золя, пізніших оповідань із творами Стриндберґа і Ґарборґа, джек-лондонівські тему і стиль оповідання «Що записано в книгу життя». Аналогії відзначили й інші дослідники: на думку Володимира Мировця, о. Василь із «Лялечки» є живою постаттю французького юрця. При творенні ж образу Раїси Левицької, як писав Ананій Лебідь, придалася мопассанівська Жанна («Історія одного життя») вкупі з чеховською Марією Василівною («На підводі»).

Проте цей опосередковуюче-наслідувальний європеїзм не був визначальним для Коцюбинського, тим більш у пору зрілості. Він не знав, за всіх перегуків, скрайнього песимізму Мопассана (хоча має «знак» власної душевної кризи – «Intermezzo»). Український автор у багатьох відношеннях інакший, із неповторним творчим обличчям. Та й чи зміг би він у іншому разі виступити новатором, з творчістю якого Олександр Грушевський пов'язав «поширення світогляду літератури», глибший психологічний і соціальний аналіз, поповнення кола літературних тем? Значною є заслуга митця у розвитку «артистичної інтуїції» (Михайло Грушевський), подоланні українського герметизму, насадженого царатом «згори».

Цьому вимушеному ізоляціонізму, перебуванню культури «в облозі» Коцюбинський протиставив естетично рафіноване (далеко не тільки описово-побутописне) етологічне, психологічне культивування екзотичних для тогочасного наддніпрянського письменства тем із життя молдован, гуцулів, кримсько-татарського народу, сицилійців і капрійців, оригінальну інтерпретацію мотиву зустрічі Сходу з Заходом тощо. «Він глибоко відчуває відтінки чужої народної психології і різниці у впливах різних культур» [1, с. 142], що ріднить українського автора з Р. Стівенсоном чи Дж. Конрадом. А замість «золотої ряски» (Максим Рильський) народної і народницької стилістики він, занурений у духовно-психічну сферу, опосередкував думки і почуття української інтелігентної людини. Коцюбинський «Цілковито відповідав концепції «індивідуалізації» західноєвропейської літератури» [10, с. 290], бо робив письменство суб'єктивним, відходив від реалістичної об'єктивності.

Рисами європейської вишуканості позначене оповідання «Для загального добра» (цей заголовок – еквівалент латинського афоризму «Pro bono publico»). Аристократичний культ дідицини Замфіра, плебея з імператорським найменням, обличчям і поставою; кларистична мелодійність барв авторського пленеризму; психологічна «фреймовість» пейзажів і початки незрівнянного розуміння природи; глибокоартистична чутливість у нюансуванні й контрастуванні психологічних переживань широкого діапазону – все це мистецькі вектори саморуку творця, його осяги. Честі будь-якій більш «повній» літературі не уняло б і «татарське» гроно оповідань Коцюбинського, пафосом якого є проґностична для східного світу історіософська ідея оновлення життя, визволення його від дисгармонійних впливів. Шедевр «На камені» дійсно має в собі щось ніжне «акварельне» в стилі Ґаварні, Делакруа, Тернера чи Сергія Васильківського – масу повітря, що мінілося під сонцем, м'яку синяву тонів, у якій силуетки узгір'їв розпливалися в літню погоду днину. В естетично-емоційній гармонії з акварельними візуаліями й пленеризмом перебуває інкантаційний шум хвиль.

Натомість таємничий світ чорних велетнів-гір і нічного моря, тремтливого під золотою дорогою місяця, «олітературено» в дещо іншому колористично-стильовому ключі (сказати б, А. Бекліна), поскільки цей пейзаж «заякорено» у житті серця Фатми. З вольного, широкого світу походить буйність барв одягу Алі, – жовто-синьо-червоних, улюблених В. ван Ґоґом. «Ясний тон», «мальовничість», живе і гостре спостереження дійсності» (К. Моклер) єднають Коцюбинського зі здобутками західноєвропейського імпресіонізму, тоді «репрезентативного мистецтва Європи» (В. Штаммлер). Дещо притім і різнить: надмірна, як на імпресіонізм, емоційність реагування на катарсисну спроможність зеленого храму природи оклонити душу миром, екзистенційно-особистісна поліфонічність світосприймання.

«На камені» – характерний приклад не лише мистецької взаємодії людських зміслів (зорового, слухового) чи самотності опрацювання Коцюбинським людських драм. Це ще й початок, на нашу думку, новаторського, суголосного тенденціям європейського аванґарду емансипування від влади фабульності в епічному роді, від домінування описовості (недарма Л. Стафф підкреслив психологічність картин природи. Аналогічні міркування про відсутність зловживання «декораціями» капрійської природи висловив у листі від 11 грудня 1912 р. Є. Ґалдзевич із приводу новели «Сон» – чаруючої «орґії сонця, блиску і фарб»).

Проза Коцюбинського зіставна з творами європейського модернізму розлитим у ній непереможним ліризмом – тим «цементом, який з'єднує далекі один від одного образи, сцени, символи в єдину художню цілісність, надаючи їй однакового колориту і скеровуючи їхню силу впливу в одному напрямі» [11, с. 100], високими рисами ідеалу. Так, Незнайома зі «Сну» – рідна посестра інших ідеальних образів жінки в підсвідомості чоловіка, насамперед Єлени з «Фауста» Й. Ґете, Андрогіне С. Пшибишевського, ліричної героїні С. Георґе.

У новелі «Сміх» символіка вбивчого сміху піонерно й драматично розкрила два кола екзистенційного трагізму: безпорадності й посліпуватості інтелігенції за буряного поліття 1905–1907 рр. та спровокованої чорносотенною політикою царату ворожості українського селянського народу до власної демократичної інтелігенції. Поетологічно «Сміх» випередив епічні наративи 20-х рр. В. Підмогильного, Г. Косинки, Ю. Яновського, В. Сосюри, І. Бабея, мистецькі

знахідки Шервуда Андерсона («Темний сміх»), а його автор «відкрив вікна» новим естетичним надбанням.

Артистичну вишуканість творчості Коцюбинського визначально зумовлювала високомайстерна архітектоніка, незрідка інверсована, малої і повістєвої прози. У царині ж сюжетобудови, почавши від опускання ланок любовної історії «Фатьма – Алі», автор рухався до революційного долання фабульності («На острові»). Ці туристичні нотатки унікальні своїм «багатством виображень, засвоєних при допомозі різнородних аперцепцій» [2, с. 1], уяви. Поетика синекдох і символів прислужилася у творенні умовної автобіографії – малюнку своєї поранкової душі в образі квітучої аґави, подолання смерті входженням у вічність: «Ave, mare, morituri te salutant!»...

Досконалість природи дала імпульс вияву в Коцюбинського, естета й сонцепоклонника, релігійного (в «Intermezzo» сливе релігійно-екстатичного) чуття, унікального в ті часи панування матеріалізму й атеїзму. Коли молодий дервіш Абібула («Під мінаретами») щиро прагнув єднання з Богом, то ліричному героєві симфонічної філософської новели вдалося пантеїстично злитися з ним посеред кононівського степу. В релігійно-екстатичному тоні ліричний наратор симфонічної новели, як новітній Ісав, насолодившись на самоті красою Божого творіння, всією поновленою душею проспівав славень-псалом, молитовно побажав їй «In saeculo saeculorum» залишитися непорушеною. Таким зрушенням душі, літературним емоціоналізмом український автор відрізняється від К. Гамсуна, в творах якого строгіше репрезентована ідентична позиція «природне довкілля – це вища грандіозна сутність, в яку треба занурюватись, як у первісне лоно» [8, с. 58], сама «туга за спасінням душі людини» (М. Рафаель). Зближує українця й норвежця те, що джерелом релігійного почуття в них виступає трансцендентний досвід від спілкування з природою, почуття космічного зв'язку особи і всесвіту. Йдеться, властиво, про епіфанійне внутрішнє об'явлення – інтуїтивне відкриття Божої одуховненості природи, що відмежовує українського автора від агностичного емпіризму Мопассана чи Шніцлера.

«Європейськість» М. Коцюбинського – це і його результативний варіант синтезування можливостей суміжних мистецтв, синкретичного збагачення словесної творчості засобами насамперед малярства і музики. Хист живописання пензлем і словом відзначали ще знайомі письменника Є. Чикаленко, С. Бутник, на міжродовий дифузії його поезії й прози наголосили І. Франко, А. Головка. А чех-перекладач Г. Бочковський інтуїтивно проникливо засоціював «Сон» із музикою Гріґа – піснею Сольвейґ і «Смертю Озе» – та роботами Бекліна «Святий гай» і «Острів мертвих». «Сценічність», панорамність, «монтажування» картин-«кадрів» («На острові») і «напливи» письменницького «юпітера», епічність і епопейність єднають епіка з мистецтвом кіно і роблять предтечею О. Довженка.

Поетика латиномовних заголовків Коцюбинського, ця чергова посвідка інтелектуальності його прози, своєю внутрішньою сутністю обертається в «Persona grata» гуманістичним оскарженням тоталітарної системи. Позиція автора твору, нового культурного європейця, другого маркіза де Кюстіна (мова про автора травелоґа про першу, не ліберальну, Російську імперію) – це становище опозиціонера-супротивника самодержавства й усіх новочасних тоталітарних режимів. Тих, для котрих ревний у виконанні службових обов'язків кат – бажана особа. Коли ж він перетворюється на воскреслого з домовини Лазаря, починає відчувати огиду до ремесла вішателя, то стає особою вкрай небажаною...

Ця психологічна метаморфоза – художній виклик «підлим часам», проти яких змагався чесний художник-громадянин і великий українець, подібно до Г. Честертон, С. Цвайґа й багатьох інших. Власне, це змагання є частиною привабливої етичної програми Коцюбинського: наближати прихід сподіваного щастя на землю.

Рафінованість літературної техніки митця виявляє суголосну західноєвропейському модернізму філософсько-інтелектуальну увагу до підтексту, «другого плану», різнопланової, часто полісенсової колористичної деталі, прийому «неназивання» («В дорозі»: портрет Усті, картина дощу), етико-естетичної площини розмислу, утвердження в епічних жанрах постаті ліричного героя. Настанова на доглибне психоаналітичне вистудювання межових ситуацій душі зродила в «Цвіті яблуні» самобутню постпозицію тієї фабульної ситуації, що свого часу була охрещена «неронізмом». Маємо на увазі тему влади пам'яті як невідлучного секретаря свідомості у людей мистецтва.

М. Коцюбинський потрактував тему загострено в порівнянні з мемуарами Тальма чи героїнею одного з романів братів Гонкурів. Акторка Жюльєтта Фавстен, стежачи за агонією коханця, нажахала його несвідомим наслідуванням корчів на його ж обличчі. З цієї ж причини Мопассан назвав письменників гідними не заздросів, а жалю, сповідально відтворив владу мистецького покликання над індивідуальністю письменника в новелі «На воді» – «чудовій», за оцінкою Коцюбинського. Так і її герой, батько Оленки, ненавидить себе за незнищенну підсвідомість літератора, але прокляття фаху сильніше за нього. Інтертекстом мотиву тягара мистецького покликання є роман «Творчість» Е. Золя, твори Г. Зудермана, О. Вайльда, А. Шніцлера, психологічні етюди «Самота» О. Маковея, «Душа» Н. Кобринської, поезії Ф. Платтена й І. Франка, «Чорна Пантера...» В. Винниченка, навіть зачин оповідання «Карби» Марка Черемшини. Та закордонна й рідна лектура відіграла найбільше роль творчого фермента у розгортанні таких вражаючих випуклих і конкретних подробиць, що читачі сприйняли «Цвіт яблуні» як автобіографічний твір.

Вирішення доволі богемної теми (для справжнього артиста навіть смерть коханої людини – мистецький матеріал, як було з художниками Л. Синьйореллі, Я. Тінторетто чи нашим М. Ге) в «Цвіті яблуні» вільне від декадентської некрофілії. Тож упроваджуваний Коцюбинським погляд на дійсність «під іншим кутом зору», – як і введена ним у нашу літературу техніка «запису потоку свідомості» (запанувала на Заході в часи Е. Гемінґвея і В. Вулф), розкриття влади колективного підсвідомого (погром у «Fata morgana», сцена самосуду – психологічний предтеча «Збунтованої людини» А. Камю) є виявами європейської модернізації художньої форми.

Повість про хтонічну силу роду (гуцульського племені) «Тіні забутих предків» малює, подібно до творів К. Тетмера, В. Оркана, С. Вінченза, К. Гамсуна, А. Стриндберґа, не спотворених нашаруваннями цивілізації «природних» людей. Любовна історія гірських Ромео і Джульєтти (родова «la bella vendetta») становить також паралелізм до Шекспіра, задемонструвала невивагливості у XIX ст. інтерес до екзотики «гуцульської Атлантиди» (Ганс Сбінден) – міфосвіту Карпат із незрівнянно відтвореними сяючою красою гір та високою поезією різдвяної й іншої календарної обрядовості, досі незужиті літературні можливості гуцульського діалекту. «Тіні забутих предків» – органічно «своє» явище у «каре» вершинних виявів новітнього європейського міфотворення. Таких, як «Затоплений дзвін» Г. Гавптмана, «Піґмаліон»

Б. Шова, «Кола Брюньон» Р. Роллана, «Вій, вітерець!» Я. Райніса, кращі твори І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, Г. Хоткевича, В. Пачовського, Олександра Олеса, С. Черкасенка й ін.

Існують підстави для розгляду повісті як вияву раннього сюрреалізму, в часі випереджаючого «Маніфест» Андре Бретона й естетику «Театру Жорстокості» Антонена Арто. В контексті цієї концепції драстичний для не гуцула обряд «посіжине» з картиною божевільного танку (повість «Правда старовіку» С. Вінченца передала несхвальну реакцію на обрядодію італійця Маріо – див. про творчі «зустрічі» докладніше у [7]) може бути прочитаний як натуралістичний кафкіанський мотив святкування «тіньми забутих предків» перемоги над втраченим раєм міфосвіту.

Імпресіонізм «від Коцюбинського», збагачений в образному синтезі супутніми компонентами неоромантизму, символізму, експресіонізму, нео– й сюрреалізму, «рідкісний навіть для європейської літератури за своїм викінченням естетизмом і глибиною психологічного аналізу» [5, с. 225]. Завдяки Коцюбинському, який нагадає нам про належність української культури до загальноєвропейського художнього континууму, стала явною потреба перейти «процес об'європейовання, опанування культури», в тому числі у ХХІ столітті, не «як учні, несвідомі провінціали, що помічають і копіюють зовнішнє», а «як люди дозрілі й тямущі, що знають природу, дух і наслідки засвоєваних явищ і беруть їх

зсередини, в їх культурному естві» [3, с. 112]. Дослідження перебігу та результативності цього процесу у нашій літературі, його естетичної впливовості та значущості індивідуальних внесків у європеїзуюче оновлення українського мистецтва стануть пріоритетними для подальших студій у цьому напрямку.

Подоляк же Коцюбинський цікавий Європі своїм українським поглядом на індивідуума і світ, утіленням у собі самому юнґіанського архетипу мудреця, котрий пробуджується в добу духової кризи. Його творчість, будучи глибоко національною і по-європейськи вишуканою, є водночас загальнолюдською. Вона знаменує і звістить прийдешню перемогу Духа Святого в людині над нівеляційними впливами дійсності.

1. Грушевський О. З сучасної української літератури / О. Грушевський. – К., 1909. – 237 с. 2. Домбровський Й. Українська поетика / Й. Домбровський. – Перемишль, 1924. – 198 с. 3. Зеров М. До джерел / М. Зеров. – К., 1926. – 271 с. 4. Зеров М. Пам'яті М. Коцюбинського / М. Зеров // Зеров М. Українське письменство. – К., 2003. – С. 139–143. 5. Кузнєцов Ю. Імпресіонізм в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Ю. Кузнєцов. – К., 1991. – 258 с. 6. Мала літературна енциклопедія / Склав П. Богацький. – Сідней, 2002. – 244 с. 7. Погребенник В. Фольклоризм тетралогії С. Вінченца «На високій полонині» в контексті української прози про Гуцульщину // Українсько-польські літературні контексти / Зб. наук. праць. – К., 2003. – Т. IV. – С. 396–408. 8. Моклиця М. Модернізм у творчості письменників ХХ ст. / М. Моклиця. – Луцьк, 1999. – 153 с. 9. Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. – К., 1981. – Т. 31. – С. 45–119. 10. Шумило Н. Під знаком національної самобутності / Н. Шумило. – К., 2003. – 354 с. 11. Matuszewski I. Słowacki i nowa sztuka / I. Matuszewski // Modernizm. – Т. 1. – Warszawa, 1911. – 609 с.

Елеонора Скиба

Ідентичність як базове поняття концепту «сучасне суспільство»

Стаття присвячена проблемі ідентичності як базисному поняттю концепту «сучасне суспільство».

The article is devoted to the problem of identity as the basis of the «modern community» concept.

У сучасному дискурсі українського політичного та філософського простору важливим питанням є проблема ідеалу громади як співтовариства. Святкуючи кожного разу наступну річницю незалежності, Україна стикається з одним із важливих теоретичних питань, практичне втілення якого конче важливе для сучасного українського суспільства – питанням, що саме сприяє вступу нашої держави до цивілізованого європейського простору. Але, як відмічають теоретики суспільних наук, це питання не вирішене не тільки в нашій країні, але і в європейських також. Видатні вчені різних держав дискутують про те, яким повинен бути ідеал суспільства як єдиної спільноти, що мала б називатися громадою та мала б перспективу подальшої розбудови.

Співтовариство – це мрія, яка чітко виражає бажання кожної особистості бути адекватно зрозумілою іншими; це становлення спільної ідентифікації, соціальної близькості і комфорту. Мрія ця усім чудово зрозуміла в теоретичному плані, але важко досяжна в дійсності через те, що ті, хто нею мотивуються, неминуче прагнуть уникнути розбіжностей між людьми у різних питаннях, або, якщо це неможливо, імпліцитно виключити із своїх політичних угруповань тих, кого вони не ідентифікують як своїх. Навіть розглядаючи такий підхід, можна зрозуміти, що це – нереальне, безперспективне бачення і розуміння процесу трансформації громадського досвіду, яке не призведе ні в якому разі до більш-менш цивілізованого взаєморозуміння.

Ця проблема стосується і феміністської, і ґендерної теорій та практик, і взагалі, всього політичного руху. Її важко

вирішити і в теоретичному, і в практичному сенсі, виходячи з того, що ми завжди очікуємо від груп, з якими ми себе ідентифікуємо, виконання бажань. Бо це наше співтовариство; воно має бути проти чужих та проти індивідуалізму, який превалює в сучасному патріархатному суспільстві. Таким чином, теоретики ґендерної та феміністської теорій шукають взаємної ідентифікації і взаємного визнання у будь-якому русі, вважаючи, що будь-яка дистанція між його членами і будь-який конфлікт між ними є неможливими і не мають права на існування, бо це, начебто, призводить до знищення єдності будь-якого руху. Учені, що розробляють феміністську та ґендерну теорії, шукають цю єдність і взаємну ідентифікацію всередині руху. Адже фемінізм, як і будь-який рух, – це не просто політика, це спосіб особистісної самосвідомості та культурного визнання. Але треба мати на увазі, що метод деконструкції показує, як бажання єдності та спільності всередині сучасного дискурсу генерує кордони, дихотомію і виключення інших. Бажання до взаємної ідентифікації у соціальних відносинах створює виняток як засіб, що призводить до виключення «інших» [7, с. 301].

Наприклад, жінки в феміністському русі, які шукають визнання, будуть відчувати власну виключність, якщо їх раса, клас, культура чи сексуальність не співпадатимуть з ідентифікацією інших жінок. Бажання спільноти допомагає репродукувати гомогенність будь-якої групи людей. У суспільстві існує думка, що саме жіночий рух в змозі найкращим чином реалізувати на практиці ідеал спільноти, тому

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Центр українознавства

УКРАЇНОЗНАВЧИЙ АЛЬМАНАХ

Київ
2013

Українознавчий альманах. Випуск 11. – К., 2013. – 290 с.

Випуск присвячено дослідженню актуальних проблем ролі українства у цивілізаційному процесі, зокрема, аналізу теоретико-методологічних проблем; історичним аспектам формування європейського цивілізаційного вибору українців; мотиваційним чинників цивілізаційного вибору сучасного українського суспільства; перспективам євроінтеграційних зусиль українства; аналізу ґендерних реалій сучасної України; дослідженню соціокультурних, етнонаціональних та релігійних чинників як цивілізаційних; вивченню науково-освітніх та політико-правових аспектів інтеграції українства в європейський цивілізаційний простір.

Для науковців, викладачів, студентів, аспірантів ВНЗ та широкого кола осіб, що цікавляться українознавчою проблематикою.

The issue is devoted to research of the actual question of the role of Ukrainians in Civilization process, in particular to the analysis of theoretical and methodological aspects of this theme; historical aspects of European Civilization choice of Ukrainians; motivational factors of Civilization choice of modern Ukrainian society; perspectives of the efforts of European integration of Ukrainians; analysis of gender realities of modern Ukraine; study of socio-cultural, ethno-national and religious factors as Civilization's ones; investigation of scientific-educational and politically-legal aspects of integration of Ukrainians in European Civilization process.

For scientists, lecturers, students and post-graduate students as well as for all readers interesting in Ukrainian Studies.

Відповідальний редактор

д-р політ. наук, проф. Микола Обушний

Відповідальні за випуск

Ірина Грабовська,

Тетяна Ємець

Редакційна колегія:

М. І. Обушний (відп. ред.), д-р політ. наук, проф.; С. Р. Кагамлик (заст. відп. ред.), канд. істор. наук, ст. наук. співроб.; К. А. Кобченко (відп. секретар), канд. істор. наук, ст. наук. співроб.; І. В. Верба, д-р істор. наук, проф.; Т. Г. Горбаченко, д-р філос. наук, проф.; Л. В. Грицик, д-р філол. наук, проф.; М. В. Довбищенко, д-р істор. наук, ст. наук. співроб.; О. П. Івановська, д-р філол. наук, проф.; В. П. Капелюшний, д-р істор. наук, проф.; Ю. І. Ковалів, д-р філол. наук, проф.; В. Ф. Колесник, д-р істор. наук, проф.; А. Є. Конверський, академік НАН України, д-р філос. наук, проф.; А. М. Лой, д-р філос. наук, проф.; В. І. Лубський, д-р філос. наук, проф.; А. К. Мойсієнко, д-р філол. наук, проф.; В. І. Панченко, д-р філос. наук, проф.; Г. Ф. Семенюк, д-р філол. наук, проф.; В. І. Сергійчук, д-р істор. наук, проф.; О. І. Салтовський, д-р політ. наук, проф.; О. І. Ткач, д-р політ. наук, проф.; В. Ф. Цвях, д-р політ. наук, проф.; М. Л. Шульга, д-р політ. наук, проф.; В. І. Ярошовець, д-р філос. наук, проф.

Затверджено Вченою радою філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
(Протокол № 6 від 11 січня 2013 року)

Зареєстровано Міністерством юстиції України.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16411–4883Р від 04.02.2010 р.

Згідно постанови ВАК України № 1-05/2 від 23 лютого 2011 р.

**«Українознавчий альманах» визнано фаховим виданням
у галузі політичних, філософських, історичних та філологічних наук.**

ЗМІСТ

1. УКРАЇНСТВО В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВА

Абизова Лариса. Традиції в контексті соціально-політичного простору сучасної України	9	Матицин Олексій. Використання терміна «Ренесанс» в контексті української культури XV–XVI століть	39
Агібалова Тетяна. Вербалізація світоглядних концептів як репрезентація мовного інтелектуалізму в драматургії Лесі Українки	11	Мокляк Ярослав. Бар'єри невпевненості. Європейський вибір української молоді в едукативному просторі пограниччя	42
Балера Олена. Українські громадські об'єднання Російської Федерації: проблеми формування організаційних структур для розвитку національної освіти (1991–2012 рр.)	14	Мостяєв Олександр. Українство у цивілізаційному процесі: особливості поширення європейських впливів	45
Грабовський Сергій. «Ukraina Irredenta» Юліана Бачинського як ідейна вершина українського соціалізму останньої третини XIX століття	18	Петруньок Борис. Національно-визвольний рух кримських татар у контексті європейських цивілізаційних процесів	50
Гринів Ігор. Запит на харизматичне лідерство в українському культурно-історичному контексті	21	Розумний Максим. Інституційні, конституційні та інтеграційні аспекти проекту модернізації: висновки для України	55
Гудзь Віктор. Джеймс Мейс про український геноцид 1933 року і його наслідки для сучасного суспільства	24	Стемковська Оксана. Євроінтеграція української спільноти в контексті реформування місцевого самоврядування	58
Даренська Віра. Європейська культурна традиція в українському дворянському та селянському середовищах XIX століття	27	Сцібан Олександр. Витоки і прояви екофільної поведінки та природокористування	61
Дьолог Ольга. Українська діаспора: історія формування та сучасність	30	Усатенко Галина, Усатенко Тамара. Кордоцентризм українців у цивілізаційному ракурсі	64
Ємець Тетяна. Наукова та громадсько-політична діяльність Михайла Драгоманова в контексті європейської інтелектуальної думки	33	Цюрупа Михайло, Куценко Іван. Європейська транспортна політика як орієнтир інтеграції України	67
Жеребна Марія. Європейський чинник у розвитку національно-культурних традицій та освіти на західноукраїнських землях (історичний аспект)	36	Щербак Надія, Щербак Ніна. Європейський вплив на процеси українського відродження XIX ст.	70
Ковач Євгенія. Діаспора як складова світової цивілізації	37	Яворська Ірина. Родини сучасних українських заробітчани на шляху до інтеграції в європейське суспільство	73

2. ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ УКРАЇНЦІВ ЯК ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА СОЦІОГУМАНІТАРИСТИКИ

Александрова Галина. Глобалізація і нові стратегії в компаративістиці	77	Кітов Микола. Дискусивні аспекти витлумачення терміна «Київська Русь»	88
Воропасва Тетяна. Українство в європейському цивілізаційному просторі: теоретико-методологічні засади дослідження	79	Кобченко Катерина. Євро-2012 у контексті європейської інтеграції України	91
Івангородський Костянтин. Цивілізаційний вимір етнічної історії східних слов'ян у сучасних східно-слов'янських історіографіях	84	Конча Сергій. Місце України серед цивілізацій світу	95
		Кущерець Тамара. Ідеологічні передумови входження України в європейський цивілізаційний простір	103

Литвиненко Олена. Реакція української діаспори на мовний закон в Україні: цивілізаційний контекст	106	Обушний Микола. Менталітет українців у цивілізаційному вимірі	119
Ліщук-Торчинська Тетяна. Історичний нарратив та пам'ять соціуму в світлі нових напрямів історіописання	108	Погребенник Володимир. Європейська вишуканість естетизму художньої прози Михайла Коцюбинського	122
Лосєв Ігор. Феномен українського псевдолібералізму і псевдоевропеїзму	111	Скиба Елеонора. Ідентичність як базове поняття концепту «сучасне суспільство»	125
Марченко Ніна. Світоглядний вимір глобалізаційних процесів у концептах «цивілізаційний» та «етнічний»	115	Чирков Олег. Роль Вікіпедії в інформаційному просторі українства	128

3. ҐЕНДЕРНА СКЛАДОВА ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Власова Тетяна. Феміністська епістемологія і «філософія дуальності»	132	Пустова Марія. Ґендер та можливість рівноваги в опозиції «публічне/приватне»	155
Грабовська Ірина. Ґендерна складова європеїзації українського суспільства: реалії сьогодення, проблеми, перспективи	135	Скорик Марфа. Між європейським вибором та євразійськими цінностями: «ґендерна рівність» у передвиборчих програмах українських партій	158
Доценко Олена. Ґендер і влада в публічному просторі української сучасності	137	Суслова Олена. Чи можливий ґендерний трансенд до європейських цінностей або Чи має культурне насильство поживний ґрунт в Україні?	164
Кривоший Олександр. Ґендерні виклики фронтової повсякденності козацького Запорожжя у науковому доробку українських істориків (1946–1991 рр.)	140	Талько Тетяна. Європейська співдружність у боротьбі з ґендерним насиллям: українська специфіка	166
Купцова Тетяна. Українська «нова жінка» як відображення образу європейського феномену «війни статей»	145	Таран Наталія, Троян Віра. Ґендерна політика Європейського Союзу в сфері освіти та науки: досвід для України	168
Левченко Катерина. «Стоп – ґендер» як інструмент протистояння європейським цінностям	148	Янковська Жанна. Фольклоризм малої прози П. Куліша: ґендерний аспект	171
Петрушкевич Марія. Ґендерне питання у релігійно спрямованих ЗМК в Україні	152		

4. СОЦІОКУЛЬТУРНІ, ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ТА РЕЛІГІЙНІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНЦІВ

Авер'янова Ніна. Українська специфіка масової культури в контексті дослідження європейського цивілізаційного простору	174	Крупник Любов. Особливості взаємин художньої інтелігенції УРСР із Заходом у середині 60-х – середині 80-х років ХХ ст.	205
Алексєєнко Ірина. Глобалізаційні процеси і цивілізаційні трансформації як умови самовизначення народів	177	Орлов Владлен. Глобальні фактори активізації нових релігійних течій в Україні	208
Гордієнко Михайло. Європейський вибір України як втеча від неоімперії	182	Процко Світлана. Мотиваційні аспекти європейського цивілізаційного вибору українців	212
Дунай Павлина. Олег Ольжич: екзистенція вибору	185	Северінова Олександра. Релігійний (ісламський) чинник у глобалізаційних процесах: аналітичний погляд	214
Жалко Тетяна. Рідна мова як чинник збереження етнокультурної основи української нації	188	Сорочук Людмила. Етнокультурна самобутність українського весілля в європейському просторі	217
Жолоб Ігор. Проблеми ксенофобії, сепаратизму та ізоляціонізму в умовах єдиної Європи	191	Фесенко Галина. Стратегії культурного розвитку українських міст як цивілізаційний вибір	220
Кагамлик Світлана. Українська православна ієрархія ранньомодерного часу в європейському контексті	195	Чабанов Василь. Етнокультурний вимір європейськості українців	223
Коловоротна Наталя. Феномен мовчання в релігійно-міфологічному дискурсі	199	Чебанюк Олена. Цикл Богородичних свят українців у європейському контексті	226
Костюк Христина. Містичні мотиви у творчості Юрія Іллєнка	202	Шептицька Тетяна. Українська культура як складова загальноєвропейської єдності	230

5. НАУКОВО-ОСВІТНІ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

- Антонюк Тетяна.** Співпраця українських ВНЗ з зарубіжними в умовах реформування національної системи освіти 233
- Бойко Світлана.** Проблема збереження української ідентичності у контексті глобалізаційних процесів 236
- Бродніцкі Маріуш.** Мультикультурна освіта в Гданську в XVI–XVII ст. 240
- Василик Ірина.** Західноукраїнська й польська правнича преса в суспільних процесах Галичини (кін. XIX ст. – 1939 р.) 243
- Головай Ірина.** Юрій Бойко-Блохин як дослідник творчості І. Франка в європейському контексті . . 247
- Денисюк Сергій.** Європейський вимір української літератури у працях Ю. Шевельова (Ю. Шереха) 249
- Жмудзка-Бродніцка Моніка.** Міжкультурність спорту в світових комунікаційних процесах 251
- Олексій Кляшторний.** Вища освіта в контексті формування громадянського суспільства 254
- Машаровська Світлана.** Маніпулятивні політичні технології: концептуальний аспект 258
- Машкова Інна.** Конвергенція морально-етичних цінностей у процесі підготовки майбутніх фахівців економічної сфери 261
- Наджафгулиев Рафиг.** Проблеми правового регулювання предоставлення статусу беженця или вынужденного (внутри страны) переселенца в Азербайджанской Республике 264
- Ожоган Лілія.** Роль Г. Брандеса у творчій долі Івана Франка 268
- Пархоменко Наталія.** Міграційні проблеми України в європейському контекст 270
- Підгорна Лілія.** Творчість Миколи Костомарова як вияв національної самобутності у добу романтизму 273
- Ріжняк Ренат.** Історія правового забезпечення побудови в Україні інформаційного суспільства: контекст інформатизації вищої освіти 276
- Тибайкіна Тетяна.** Міждисциплінарність як принцип сучасної теорії 278
- Хвіст Вікторія.** Євроінтеграційний аспект реформування системи вищої освіти України 281

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

- Кобченко Катерина.** Німецько-українська літня школа 2012 «Мюнхен – Київ 1941/45: два міста – одна історія?» 284
- Воропасва Тетяна, Кагамлик Світлана.** Новий етап в методології українознавчих студій (Калакура Я. С. Українознавче дослідження: теорія та методологія. – Тернопіль: Джура, 2012. – 292 с.) . . 285
- Відомості про авторів** 288

CONTENT

1. UKRAINIANS IN EUROPEAN CIVILIZATION SPACE: HISTORICAL EXPERIENCE AND PERSPECTIVES

Abyzova Larysa. Traditions in the context of socio-political space of modern Ukraine	9	Matytsyn Oleksij. Usage of the term "Renaissance" in the context of Ukrainian culture of the 15-16 centuries	39
Agibalova Tetyana. Verbalization of the worldview concepts as a representation of language intellectualism in Lesya Ukrainka's dramaturgy	11	Moklak Jarosiaw. Barriers of the uncertainty. European choice of Ukrainian youth in the educational space of Borderlands	42
Balera Olena. Ukrainian non-government Organizations in Russian Federation: problems of forming of organizational structures for the development of national education (1991–2012)	14	Mostiaev Oleksandr. Ukrainians in civilizing process: the spreading of distribution of European influences	45
Grabovskij Sergij. "Ukraina Irredenta" of Julian Bachynskij as the idea height of Ukrainian socialism of the last quarter of the 19th century	18	Petruniok Borys. Crimean Tatars' national movement in the European civilization context	50
Hryniv Ihor. Request for charismatic leadership in Ukrainian cultural-historical context	21	Rozumny Maksym. Institutional, constitutional and integrational aspects of modernization: conclusions for Ukraine	55
Gudz Victor. James Mace on the Ukrainian genocide of 1933 and its consequences for modern society	24	Stemkovska Oksana. European integration of the Ukrainian community in the context of reformation of local self-government	58
Darenska Vira. European cultural tradition of the milieu of Ukrainian nobility and peasantry of the 19 century	27	Sciban Olexandr. The origins and manifestations of environmental behavior and management	61
Diolog Ольга. Ukrainian Diaspora: the history of formation and modernity	30	Usatenko Halyna, Usatenko Tamara. Cordocentrism of Ukrainians in civilization's perspective	64
Yemets Tetiana. Scientific, public and political activity of Mykhailo Dragomanov in the context of European intellectual ideas	33	Tsurupa Mykhailo, Kutsenko Ivan. European transport policy as integrative guideline for Ukraine	67
Zherebna Mariya. European factor in the development of national cultural traditions and education in the Western Ukraine (historical aspect)	36	Shcherbak Nadiya, Shcherbak Nina. European influence on the processes of Ukrainian revival in the nineteenth century	70
Kovach Yevgenia. Diaspora as a component of world civilization	37	Yavorska Iryna. Families of modern Ukrainian migrant workers on the way of integration into the European society	73

2. EUROPEAN CHARACTER OF UKRAINIANS AS THE RESEARCH PROBLEM OF SOCIO-HUMANITIES

Aleksandrova Halyna. Globalization and new strategies in comparative studies	77	Kitov Mykola. Disputable aspects of interpretation of the term "Kievan Rus"	88
Voropayeva Tetiana. Ukrainians in European civilization space: theoretical and methodological principles of research	79	Kobchenko Kateryna. Euro 2012 in the context of European integration of Ukraine	91
Ivangorodsky Kostiantyn. Civilizational dimension of the ethnic history of Eastern Slavs in modern East-Slavs historiographies	84	Koncha Serhij. The place of Ukraine among the world civilizations	95

Kusherets Tamara. Ideological preconditions of the Entrance of Ukraine into European civilization space .	103
Lytvynenko Olena. The reaction of Ukrainian Diaspora on the "Language Law": civilization context .	106
Lishchuk-Torchynska Tetiana. Historical narrative and society's memory in the light of new directions of historical writing .	108
Losev Igor. The phenomenon of Ukrainian pseudo-liberalism and pseudo-europeism .	111
Marchenko Nina. World-view dimension of the globalization processes in the concepts "civilized" and "ethnic"	115

Obushny Mykola. Mentality of Ukrainians in the civilization dimension .	119
Pogrebennyk Volodymyr. European refined aesthetic of Myhajlo Kotsiubyn'ky's prose .	122
Skyba Eleonora. Identity as basic component of the concept "modern society" .	125
Chyrkov Oleg. Meaning of Wikipedia for social and historical development of Ukrainians .	128

3. GENDER COMPONENT OF EUROPEASATION OF MODERN UKRAINIAN SOCIETY

Vlasova Tetyana. Feminist epistemology and the philosophy of dualities .	132
Grabovska Iryna. Gender component of Europeanization of the Ukrainian Society: realities of today, problems and perspectives .	135
Dotsenko Olena. Gender and power in the public sphere of the Ukrainian modernity .	137
Krivoshiy Olexander. Gender challenge of frontline everyday life of Cossack Zaporozhye in scientific heritage of Ukrainian historians (1946-1991) .	140
Kuptsova Tetiana. Ukrainian "new woman" as the reflection of image of the European phenomenon of the "war of sexes" .	145
Levchenko Kateryna. "Stop-gender" as an instrument of opposition to European values .	148
Petrushkevych Maria. Gender question in the mass media of religious character in Ukraine .	152

Pustova Maria. Gender and the possibility for balance in the opposition "public/private" .	155
Skoryk Marfa. Between European choice and Eurasian values: "Gender equality" in the election programs of Ukrainian political parties .	158
Suslova Olena. Is gender transcend to the European values possible or does gender violence have nutrient soil in Ukraine? .	164
Talko Tetiana. European Community in struggle against gender violence: Ukrainian specificity .	166
Taran Natalia, Troyan Vira. Gender Policy of European Union in Science and Education: Experience for Ukraine .	168
Yankovska Zhanna. Folklorizm of P. Kulish's short stories: gender aspect .	171

4. SOCIO-CULTURAL, ETHNO-NATIONAL AND RELIGIOUS ASPECTS OF EUROPEAN CIVILIZATION CHOICE OF UKRAINIANS

Averyanova Nina. Ukrainian specificity of mass culture in the context of study of European civilization's space .	174
Alekseenko Iryna. The processes of globalization and civilization transformations as terms of people's self-determination .	177
Gordienko Mykhailo. European choice of Ukraine as an escape of a new empire .	182
Dunay Pavlina. Oleh Olzhych: existence of choice .	185
Zhalcko Tetiana. Native language as the factor of preservation of ethno-cultural base of the Ukrainian nation .	188
Zholob Igor. The problems of xenophobia, separatism and isolationism in the conditions of united Europe .	191
Kagamlyk Svitlana. Ukrainian Orthodox Hierarchy of Early modern time in European context .	195

Kolovorotna Natalia. The phenomenon of silence in religious and mythological discourse .	199
Kostiuk Khristina. Mysticism in the creative works of Yuriy Illyenko .	202
Krupnyk Liubov. The specifics of cooperation of artistic intellectuals of the Ukrainian SSR with the Western world in the middle of the 1960s – 1980s .	205
Orlov Vladlen. Factors of activation of new religious movements in Ukraine as a sign of belonging to the global process of religious development in the context of historiographical researches .	208
Protsko Svitlana. Motivational aspects of European civilization choice of Ukrainians .	212
Severinova Oleksandra. Religious (Islamic) factor in the globalization processes: analytical view .	214
Sorochuk Ludmila. Ukrainian wedding as a phenomenon of ethnic culture in the civilization space .	217

Fesenko Galyna. Strategies of Cultural Development of Ukrainian cities as civilization choice	220	Chebanyuk Olena. Cycle of Ukrainian holidays devoted to the Faint Mother: European context	226
Chabanov Vasyi. The ethno-cultural dimension of European character of Ukrainians	223	Sheptytska Tetiana. Ukrainian culture as a part of European unity	230

5. SCIENTIFIC-EDUCATIONAL AND POLITICALLY-LEGAL ASPECTS OF INTEGRATION OF UKRAINIANS IN THE EUROPEAN SPACE

Antoniuk Tetyana. Cooperation between Ukrainian and foreign higher schools in the conditions of reformation of the national system of education	233	Mashkova Inna. Convergence of moral and ethic values in the process of training of future specialists in the economic field	261
Bojko Svitlana. The problem of preservation of the Ukrainian national identity in the context of globalization	236	Nadjafguliev Rafig. Problems of legal regulation of accordance of the status of refugee or forced (within the country) migrant in Azerbaijan Republic	264
Brodnicki Mariusz. Multicultural education in Gdansk in 16–17 centuries	240	Ozhohan Lilija. The role of G. Brandes in the creative fate of Ivan Franko	268
Vasylyk Iryna. West-Ukrainian and Polish legal press in the public processes in Galychyna (the end to the 19th century - 1939)	243	Parhomenko Natalia. Migratory problems of Ukraine in the European context	270
Holovaj Iryna. Yuri Boyko-Blokhin – the researcher of I. Franro’s works in European space	247	Pidgorna Lilia. Mykola Kostomarov’s creative work as the manifestation of national originality in the era of romanticism	273
Denysiuk Sergij. European dimension of Ukrainian literature in the works of Y. Sheveliov (Y. Sherekh)	249	Rizhnyak Renat. The history of legal support of creation of informational society in Ukraine: the context of informatization of higher education	276
Zmudzka-Brodnicka Monika. Intercultural character of sport in the world communicative processes . . .	251	Tybaikina Tetyana. Interdisciplinary approach as a principle of contemporary theory	278
Kliashtornyj Oleksij. Higher education in the context of formation of civil society	254	Khvist Victoria. Aspect of European integration in the reformation of higher education in Ukraine	281
Masharovska Svitlana. Manipulative political technologies: conceptual aspect	258		

REVIEWS AND OVERVIEWS

Kobchenko Kateryna. German-Ukrainian Summer School 2012 “Munich – Kyiv 1941/45: two cities – one history?”	284	kura Y. S. Ukrayinoznavche doslidzhennia: teoria ta metodologiya – Ukrainian Studies: theory and methodology. Ternopil: Dzura, 2012. – 292 s.)	285
Voropayeva Tetyana, Kagamlyk Svitlana. New stage of the methodology of Ukrainian Studies (Kala-		About the authors	288